

HISTORICAL SCIENCES

САКРАЛЬНІ ПАМ'ЯТКИ ПОКУТТЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ В ТУРИЗМІ

Гуменюк Галина Михайлівна

к.п.н., доцент

Худик Наталія Іванівна

викладач кафедри

туризмознавства і краєзнавства

Ткачук Христина Степанівна

студентка факультету туризму

Прикарпатський національний у-т імені В. Стефаника

Івано-Франківськ, Україна

Вступ. Кожен регіон України має свої особливості та має свій власний стиль з точки зору культури, мистецтва та архітектури. Покуття пишається своєю унікальністю: природною красою та багатою історико-культурною спадщиною. Він має великий туристичний потенціал і приваблює туристів, особливо своїми винятковими реліквіями, які втілюють у собі найкращі архітектурні риси та неповторність від рук вправних майстрів. Володіючи духовним багатством, варто зберегти його для майбутніх поколінь і використати в сьогоденні для показу вітчизняним та іноземним туристам.

Мета статті: Визначити основні духовні об'єкти Покуття, продемонструйте їх значення в туризмі та можливість практичного застосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми збереження та використання унікальних архітектурних об'єктів – Сакральна архітектура Покуття – сфера наукових інтересів сучасних вітчизняних науковців, ім'я яких назвав викладач Прикарпатського національного університету Василь Стефаник, факультет туризму, а саме: Гуменюк Г. М., Вичівського П. П., Орлової В. В., Маланюка Т. З., Шикеринця В. В. Крім того, ці питання

відображені також у працях І. Я. Цуцман та О. Болюк.

Виклад основного матеріалу. Покуття — історико-географічний регіон України, межі якого окреслює південно-східна частина сучасної Івано-Франківської області. Покуття було заселене 40 тис. років тому.

Вперше Покуття згадується в листі молдавського шляхтича до польського короля 1395 року. Назва також зустрічається в праці польського історика XV століття Яна Длугоша Петра Могили 1644 року, де він стверджує, що Манявський скит розташований на Покутті. У «Польському подорожньому журналі 1670-1672» Ульріха фон Вердума вперше схематично окреслено межі Покуття. За його свідченнями, воно знаходилось між Подністров'ям і Угорськими горами. На українській карті Боплана 1650 року ця територія вказана як «Ukrainian pars quae Roscutia vulgo dicitur» — частина України, відома як Покуття.

У зв'язку зі змінами адміністративно-територіального устрою різні джерела та автори по-різному визначають територію. Проте назва Покуття завжди описує південно-східну частину нинішньої Івано-Франківської області, північною межею вважається Придністров'я, а південно-східною – кордон з Буковиною [4].

Ці регіони мають унікальні природні, історичні та культурні ландшафти, а також особливі звичаї та традиції. Багато з них мають національне значення і входять до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Покуття має багату духовну культуру і тим самим приваблює туристів своїми сакральними спорудами, включаючи каплиці, церкви, каплиці, собори, монастирі тощо. Вони є ключовими історико-культурними об'єктами багатьох екскурсійних і туристичних маршрутів. Завдяки їм туристи можуть пізнавати нові місця, сприймати цінну інформацію, вивчати історію рідного краю, пізнавати Україну, відчувати причетність до нації та нації, оскільки вони формують самосвідомість українського народу [2].

У церковній архітектурі району переважають традиційні три- та п'ятипрохідні типи баптистерія. Проте народні умільці завжди наділяють свої

витвори оригінальністю та неповторністю [1].

Вони не допускають повторів і прагнуть надати кожній церкві особливий образ. Дерев'яна покутська церква має не тільки високу мистецьку, а й історичну цінність, оскільки пов'язана з національно-визвольним повстанням українського народу [7].

Цікавою духовною спорудою Покуття є церква Різдва Богородиці в селі Нижній Вербіж на Коломийщині. Побудований у 1756-1808 роках. Видатна пам'ятка архітектури та монументального мистецтва. 21 червня 2013 року на 37-й сесії Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, що проходила в Камбоджі, церква Різдва Пресвятої Богородиці була включена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Не має аналогів у Карпатах.

Тризрубна п'ятикупольна церква покрита дерев'яним гонтом. У 2006 році тут поклали мощі святої мучениці Варвари [7].

Донині в храмі зберігся унікальний іконостас стилю рококо початку ХІХ століття, багатий різьбою та розписом. та старовинні ікони. Біля церкви на старому цвинтарі похований майстер, який її збудував, Григорій Семенюк.

У покутській пам'ятці дерев'яної забудови ХVІ ст. Слід згадати Благовіщенську церкву, збудовану в Коломиї у 1587 році. Це найстаріша будівля міста [8].

Храм мав бути включений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, але реставраційні роботи знищили його справжній вигляд [9].

Центр Покуття відомий також найбільшим собором Західної України собором Преображення Господнього (УГКЦ) у Коломиї.

Храм унікальний тим, що тут розташований музей сакрального мистецтва. Ці експонати зібрав покійний єпископ Миколаю Сімкайлом. Перебуваючи в підпіллі, він збирав, купував і реставрував ікони та хрести, щоб зберегти цю духовну спадщину. Ці роботи ведуться протягом 30 років. Нині тут представлено понад 100 унікальних творів мистецтва [5].

Привертає увагу паломників церква Святого Йосафата, раніше відома як Успенська церква – культова споруда в місті Коломия, діючий храм УГКЦ.

Будівля бароко, мур.

Особливістю, яка привернула увагу всіх парафіян, є карильйон, це музичний інструмент із 51 дзвоном [3].

Вознесенська церква — найстаріша дерев'яна культова споруда Снятина, що збереглася до наших днів. Побудований у 1794 році. У 1894 році тут встановлено новий іконостас. У 1830 р. в Україні побував чеський мандрівник, який так описав ці духовні споруди: «Архітектурний стиль руських селянських церков, часто дерев'яних, примітивний і мальовничий. до мистецтва скульптури» [2].

Костел Непорочного Зачаття в Городенці (1743-1760) є однією з найвидатніших споруд пізнього бароко в Центральній Європі. Його збудував Бернард Меретин у співпраці з «Мікеланджело галицьким». Робота скульптора Йоганна Георга Пінзеля. Церкви є пам'ятками архітектури національного значення.

Серед сільських покутських храмів XVII–XIX ст. найбільшу архітектурну, історичну та мистецьку цінність мають: дерев'яна церква Святого Михайла (1774 р.) у с. Вікно; дерев'яна церква Покрови Пресвятої Діви Марії (1788 р.) та мурований храм Преображення Христового (1820 р.) в с. Олієво Королівка; мурована церква Святої Трійці (1796 р.) в с. Чортівці; церква Святого Михайла (1806 р.) в с. Поточище; церква Святого Іоана Богослова (1811 р.) у с. Стрільче; а також церкви Різдва Пресвятої Діви Марії (1817 р.) у Чернелиці та Вознесення Христового (1830 р.) в Семаківцях [7].

Надвірнянщина приваблює туристів своєю збереженою історією та незвичайними та цікавими архітектурними об'єктами.

Найдавніша згадка про надвірнянську церкву датована 1644 роком, що в цей час називалась Різдва Христового. Після 1989 року була переосвячена громадою УГКЦ на Воздвиження Чесного Хреста.

Цікавим фактом є те, що вона була головною монастирською церквою Маняви, але після закриття монастиря у 1785 році її було зруйновано та перенесено до Надвірної, де у 1793 році відбудовано.

Це одноповерхова святиня в гуцульському стилі, віттарем звернена на північний схід. Має лише одну прибудову – ризницю [10] на східній стіні віттаря.

Варто звернути увагу на Косівщину, яка відома багатою самобутньою духовною архітектурою.

У самому Косові є церква Хрестителя Іоанна Хрестителя 1912 року зведення в гуцульському стилі, яка на сьогодні є найстарішою церквою міста. Чотирикупольна церква в Косові побудована в один поверх з натурального дерева і має хрестоподібне планування.

28 квітня 1988 року о.Василь Романюк - відомий громадський, релігійний і політичний діяч, член Гельсінської спілки, багаторічний в'язень сталінського концтабору, Предстоятель Української Православної Церкви Київського Патріархату - був висвячений тут чин чернецтва.

Поруч з церквою Іоанна Хрестителя знаходиться найстаріший цвинтар міста Косова. Тут збереглося багато надгробних хрестів та пам'ятників XIX-XX століть [11].

Говорячи про культові об'єкти в Івано-Франківську, звернемо увагу на найстарішу споруду міста – Колегіальний фарний костел Діви Марії.

Точна дата побудови костелу невідома, але на час надання місту Магдебурзького права зачатки єпархії вже існували, оскільки є записи про хрещення Єжи (Юрія) Потоцького, сина галицького намісника старости, збереглися метрика з 1662 р.

Сьогодні костел Діви Марії – єдина культова споруда міста, яка не використовується за призначенням. У 1965 році тут розмістили геологічний музей, а з 1980 року в Івано-Франківському художньому музеї експонуються унікальні зразки образотворчого, народного та сакрального мистецтва краю [6].

Церква Святого Духа в Рогатині, найстаріша збережена дерев'яна церква в Україні, розташована в місті Рогатині, офіційно датована 1598 роком і є пам'яткою народної архітектури та старовинного мистецтва національного значення. Зараз він використовується як музей.

21 червня 2013 року на 37-й сесії Комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Камбоджі церкву Святого Духа разом із церквою Різдва Христового в селі Нижній Вербіж було внесено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Це єдиний випадок в Україні, коли на той час у віртуальному фонді українського музею була представлена церква, занесена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Унікальний ренесансно-бароковий іконостас, створений на кошти одного з найдавніших українських церковних братств, датується 1650 роком і є одним із трьох найстаріших іконостасів на батьківщині, що збереглися до наших днів.

29 вересня 2009 року Національний банк України випустив пам'ятну монету «Рогатинська церква Святого Духа» [12]. Добре збережені церкви, каплиці, синагоги, монастирі прикрашають територію Покуття і є передумовами для розвитку релігії, паломництва, історії та освіти, ностальгії та екскурсій. Географічна близькість і доступність дозволили створити автобусні тури духовними святинями. Крім того, використання цих пам'яток у цій діяльності призвело б до втрати можливості залучення значних коштів, що мало б позитивний вплив на економіку та розвиток регіону [2]

Висновок. Неповторні сакральні об'єкти Покуття є основою для розвитку туристичної діяльності в цьому регіоні. Для підвищення естетичної привабливості, збереження історичної цінності, розвитку мандрів і пізнання краю необхідно дорожити і відновлювати духовні скарби українського народу. На сучасному етапі це набуває не тільки регіонального, а й національного, всесвітнього значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архітектура дерев'яних споруд Покуття. URL: <https://cutt.ly/1TYnrEx>.
2. Гуменюк Г. М. Історико-культурні пам'ятки Покуття: сучасний стан та перспективи використання в туризмі. Вісник київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм 3 (1). С. 104-114. 2020.

3. Дитяча церква в Коломиї під покровом Блаженного. URL: <https://cutt.ly/nTYQLfV>.
4. Карпатська спадщина – Покутяни. URL: <https://cutt.ly/ZTYvBFS>.
5. Кафедральний собор Преображення Христового УГКЦ. URL: <https://cutt.ly/1TYm5Oe>.
6. Колегіальний костел Пресвятої Діви Марії. URL: <https://cutt.ly/2TYnYL6>
7. Вичівський П. П. Особливості використання пам'яток культури Покуття в соціокультурному дозвіллі. Карпатський край. №1-2. С. 211-220. 2018.
8. Українська православна церква Різдва Пресвятої Богородиці с. Нижній Вербіж. URL: <https://cutt.ly/wTYndvj>.
9. Церква Благовіщення Пречистої Діви Марії. URL: <https://cutt.ly/xTYQWpe> .
10. Церква Воздвиження Чесного Хреста, Надвірна. URL: <https://cutt.ly/zTYncut>.
11. Церква Різдва Івана Хрестителя, Косів. URL: <https://cutt.ly/oTYn4Qj>.
12. Церква Святого Духа в Рогатині: молитви Роксолани, з'явлення Богородиці та богослужіння в музеї. URL: <https://cutt.ly/ATYQ78e>.